

Från miljonprogrammet till 2020 – några lärdomar

1970-tal 1990-tal 2010-tal

Peter Fröst, Forum vårdbyggnads höstkonferens 21 november 2019

1

Vad det ska handla om

- Först lite historia fram till funktionalismen
- Miljonprogram, brutalism, strukturalism osv
- Var vi är idag
- Vad vi kan lära oss och tro om framtiden – dvs några lärdomar
- Och slutligen några internationella utblickar

2

firmitas, utilitas, venustas

(Styrka, Användbarhet, Skönhet).

God vårdarkitektur ska:

- Vara **långsiktigt hållbar** – socialt, miljömässigt och ekonomiskt.
- Stödja vårdverksamheten - patienter, närstående och personal - erbjuda **funktionella och ändamålsenliga lokaler**.
- Utgöra en **vacker miljö** som bidrar till läkande och lindring.

Vitruvius "Tio böcker om arkitektur"

3

2007

"Sansernes Hospital (sinnenas sjukhus) är det arkitektoniskt och konstnärligt vackra sjukhuset där människan är i centrum, där tekniken är dold och där läkaren återvänder till sjukhussängens.

Det är sjukhuset som i sin design stöder patientens helande krafter snarare än det tekniska sjukhuset som förlitar sig endast på medicinska ingrepp.

Arkitektur, konst och musik spelar en viktig roll i patientens immunförsvar och förmågan att återhämta sig."

4

Det estetiska sjukhuset - 1700-talet

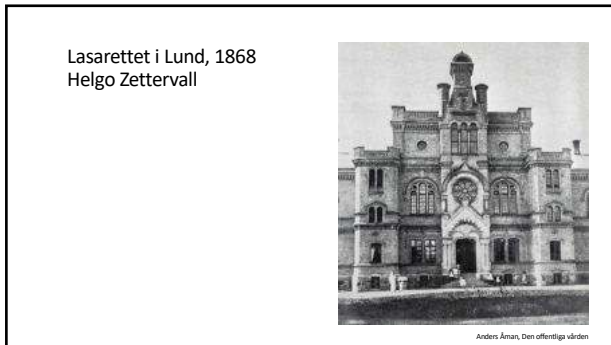
Det teknologiska sjukhuset - 1900-talet

Det hygieniska sjukhuset - 1800-talet

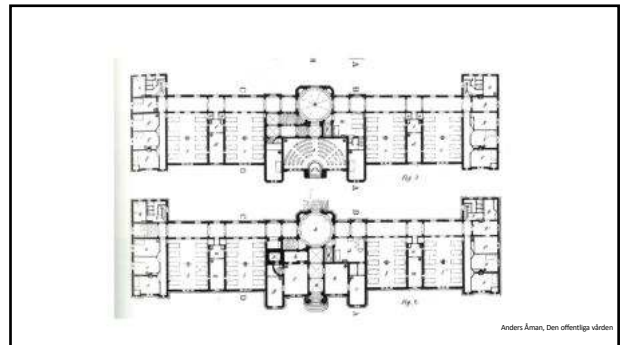
5

Hittebarnshuset, Florens 1421–1445, Filippo Brunelleschi

6

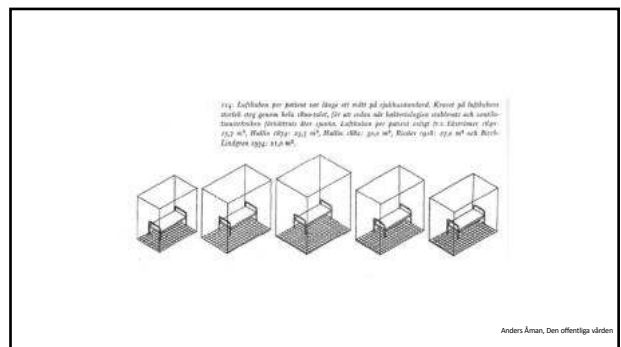
7

8

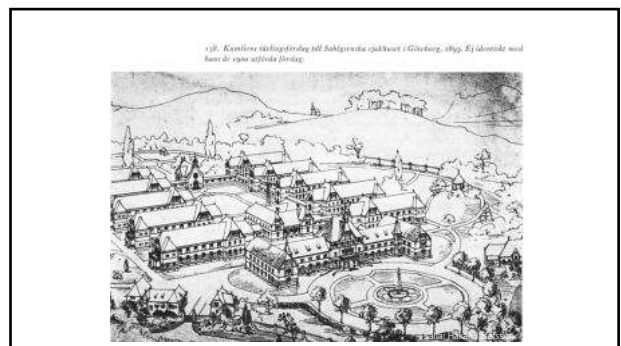
9

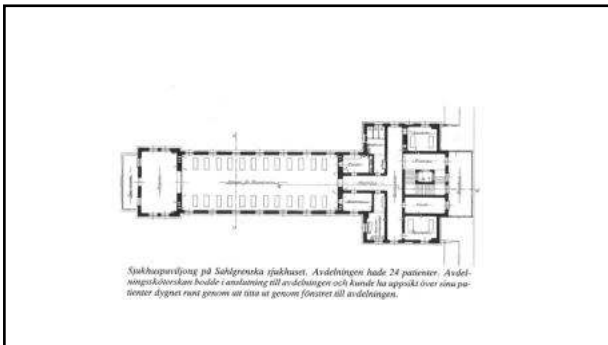
10

11

12

13

14

Axel Kumlien

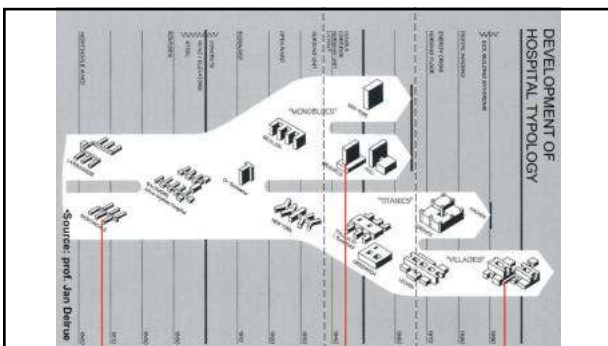
Det gemensamma, och det som gav Kumlien hans framgång, var avvägningen mellan de olika krav som ställdes på byggnaderna: de praktiska och hygieniska kraven som alltid nämndes först, de ekonomiska som nämndes närmast och de krav på byggnadsformernas värdighet och skönhet som visserligen kom i sista hand men som ändå aldrig lämnades ur räkningen. Kumlien var följsam mot sina beställare.

Anders Aman, Den offentliga världen

15

Hospital de Sant Pau, Barcelona 1901-1930.
Lluís Domènech i Montaner.

16

17

1920- 1950

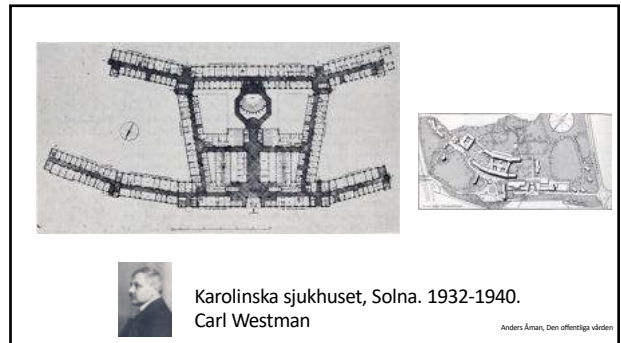
- Ytterliga ökad insikt om vikten av hygien och infektionsspridning.
- Ny byggnadsteknik, mekanisk ventilation och hissar möjliggjorde nya byggnader och planlösningar.
- Centralkorridor och kopplade byggnader i koncentrerade komplex

Västerås lasarett, invigt 1928

18

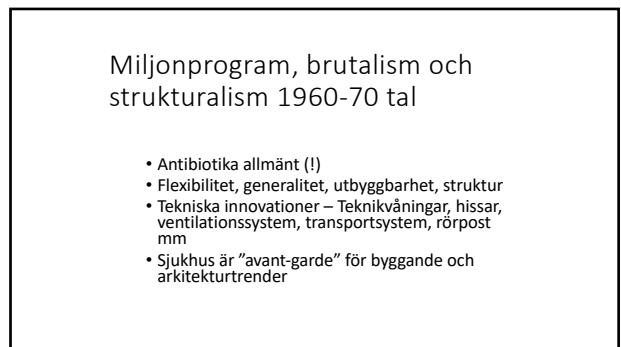
19

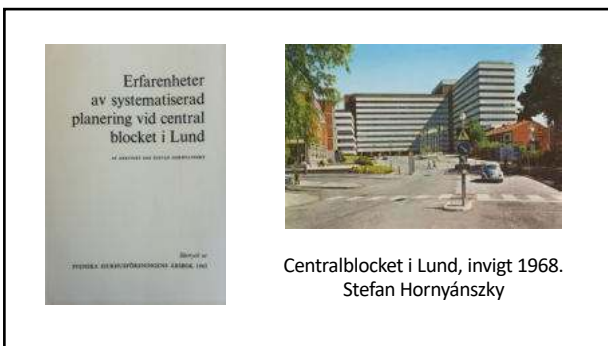
20

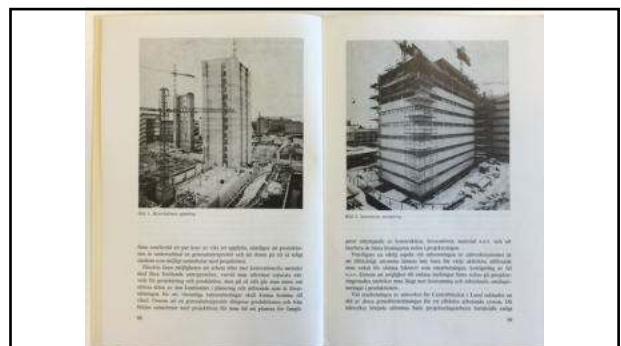
21

22

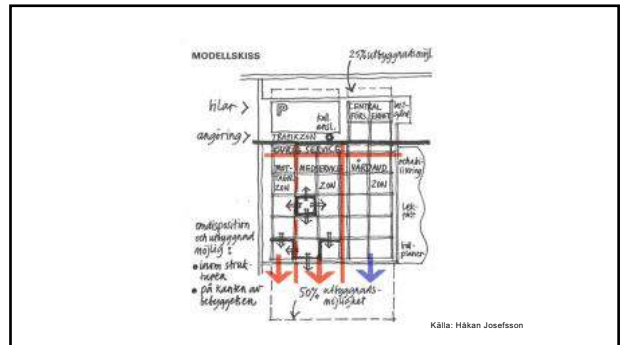
23

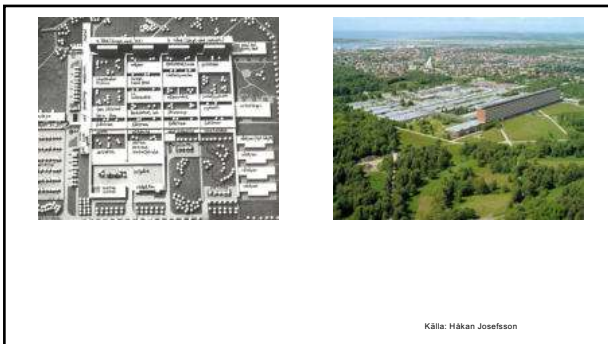
24

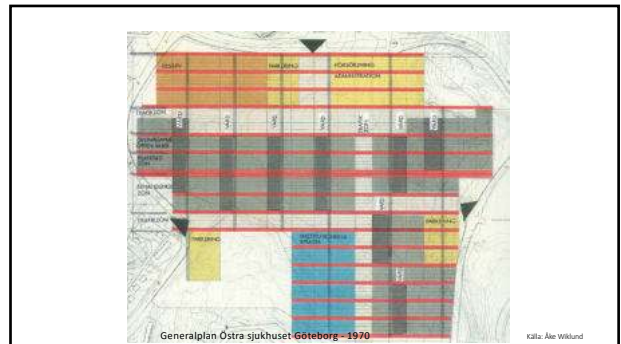
25

26

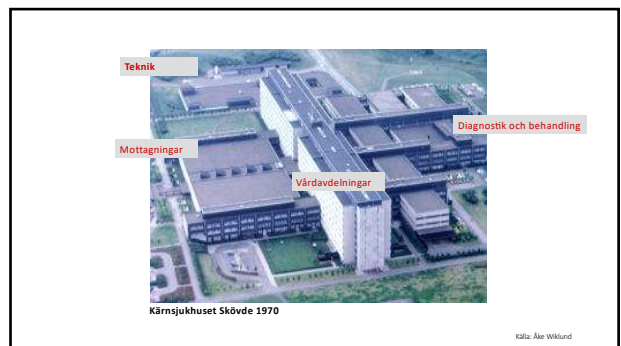
27

28

29

30

Sjukhus utformades efter industriella förebilder Källa: Åke Wikiund

31

The Medical Centre of Aachen Technical University
Weber Brand & Partner 1970-84

32

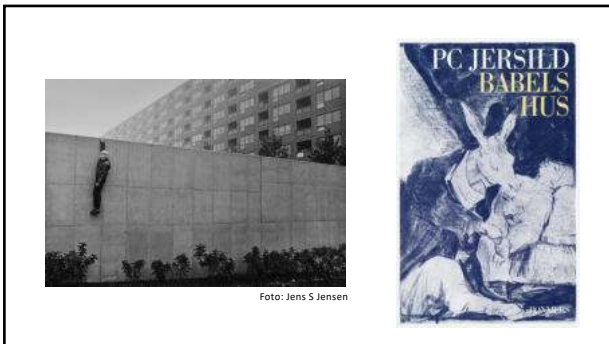

Foto: Jens S Jensen

33

34

Antroposofernas Vidarkliniken
Järna

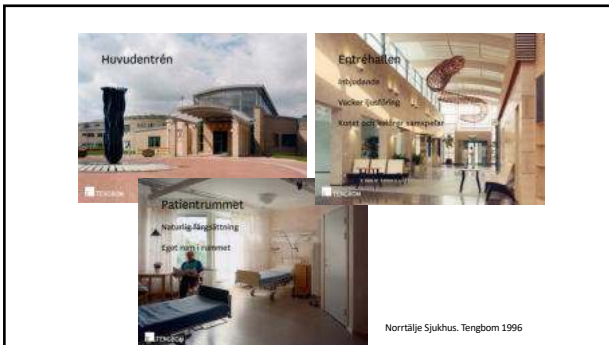
35

Vrinnevi Sjukhus
Norrköping 1988
Arkitekt:
Bo Castenfors

Låg och smäskligt
Tillgång till dagsljus
och natur

36

37

38

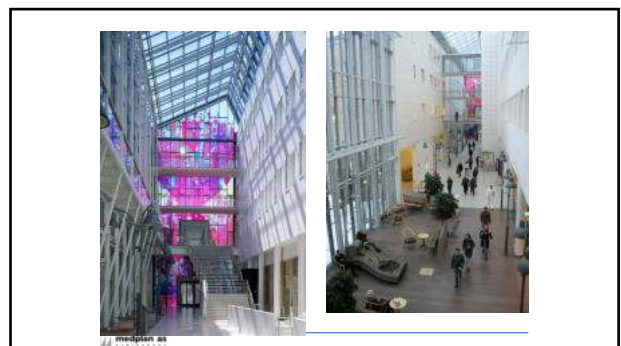
39

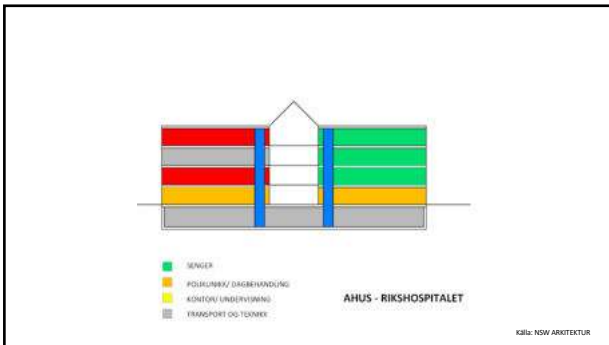
40

41

42

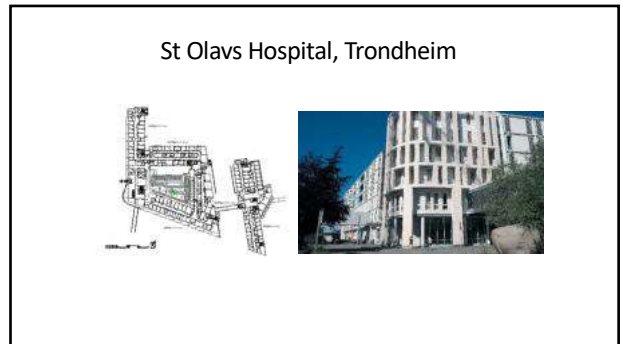
43

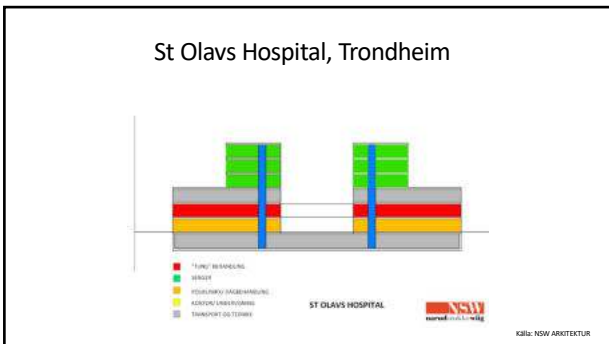
44

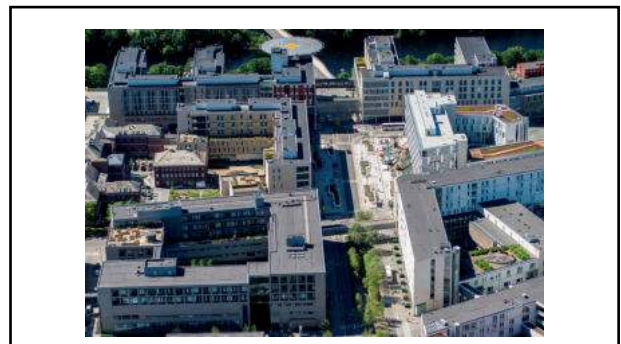
45

46

47

48

49

Vad har då hänt de senaste 5 åren i Sverige?

33 inlämnade förslag – här kommer några av dem indelade i olika kategorier

50

Nya Karolinska Solna. White
Tengbom Team + Nyrens

Akademiska sjukhuset, Ingång 100/101, Uppsala. White

Södertälje sjukhus, deletapp 1. BSK arkitekter

Större sjukhusbyggnader

51

Ingång 100/101, White

BoIC, Sahlgrenska, Tyréns

Carllanderska, White

Högteknologiska vårdmiljöer

52

Angereds närsjukhus. SWECO

Hälsoporten Angelholm, White

Akademiskt specialistcentrum, Stockholm. LINK

Närsjukvård

53

Huddinge Sjukhus Allmänpsykiatri
Carlstedt Arkitekter AB

Regionsjukhuset Korsudden.
Carlstedts arkitekter

Rättspsykiatriskt Centrum
Trelleborg RPC. BSK arkitekter

Lokaler för psykiatri

54

Dialysmottagning, Löwenströmska. Arkitema

BUM Partille. Isestig Designstudio

Operationsmottagning, SU Östra sjukhuset, Göteborg. ABAKO arkitektkontor AB

Nya typer av mottagningar

55

Hjärtarnas Hus, Umeå. White

Skandionkliniken Uppsala. LINK

Rehab station, Stockholm. LINK

Specialfunktioner

56

Tuvvägen, vård och omsorgsboende. Scott Rasmusson - Källander AB

Trädgårdarna, Marge

Villa Tule, SundbybergVård o omsorgsboende. Designarkitekter

Äldreboenden

57

Eastmaninstitutet, Stockholm. Nyréns

Kyrkiängan, Danvikshem, Nacka. Bergkrantz Arkitektur AB

Akutmottagning SU Östra, Göteborg. Abako

Återbruk av byggnader

58

Några lärdomar

59

Systematisk kunskapsinhämtning

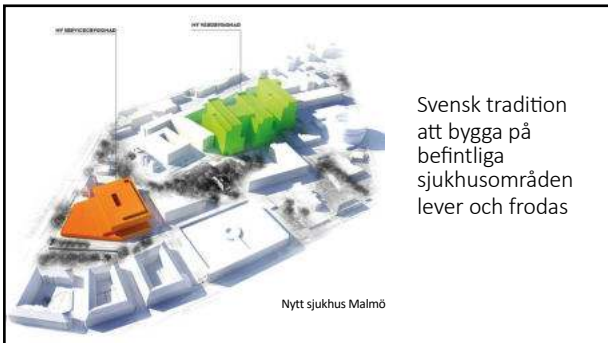
- Konceptprogram har fått genomslag och höjt kvaliteten
- Evidensbaserad Design används som grund
- Insikten om tillgång till Grön miljö har slagit igenom och fått fäste
- Men...uppföljningar och utvärderingar saknas i de flesta projekt

Evidensbas för vårdens arkitektur 3.0
Forskning som stöd för utvärdering av den fysiska vårdmiljön
HENRIK HANSEN, PHD, EDAC

CENTRUM FÖR VÅRDENS ARKITEKTUR
Publikation 1/2012

60

61

62

63

64

65

66

Modernismen regerar...återigen och fortfarande...

Bild: Stefan Lundin

67

Nytt patienthotell Skanstorget Göteborg. Jessica Pejel exjobb
Trädgårdarna, Örebro. Marge
BF Enzymet Högstaden Stockholm. Brunnberg & Forsheid

Men- modernismen är utmanad- igen

68

Humanism vs Rationalism?

Alder Hey Children's Hospital, Liverpool, UK. 2014. BDP Architects
Hospital AZ Groeninge, Belgien. 2005-2017. Osar Architects

69

The beauty and the beast

En forskningsstudie bland många som pekar på att arkitekter och andra formgivare/designers bedömer arkitektonisk attraktivitet annorlunda än allmänheten.

Some preliminary comparisons of 'high' versus 'popular' residential architecture and public versus architect judgments of same Kimberly Devlin, Jack L. Nasar (1989)

70

Design i dialog med patienter

71

Vårdens arkitektur – i frontlinjen

A Foreign Material Hospitals

Only a decade ago, architects and critics considered hospital architecture to be a field 'lagging behind the most inventive and progressive developments in the art and science of architecture, and indeed losing the commitment and skill required in the making of places that mean something to people'.¹ Since then the situation has changed completely. Hospitals are back in the frontlines of architecture. The world's leading designers have discovered that this building type offers fundamental, indeed unique design challenges.

72

Cancer center, Danmark
EFFEKT Arkitekter

Cor Wagenaar et al. A Design Manual - Hospitals

73

Center for Surgical Medicine,
University Hospital Düsseldorf
Heinle, Wischer und Partner

Cor Wagenaar et al. A Design Manual - Hospitals

74

Kolding, Danmark
Schmidt Hammer Lassen

Cor Wagenaar et al. A Design Manual - Hospitals

75

Erasmus MC, Rotterdam Holland
EGM architects

Cor Wagenaar et al. A Design Manual - Hospitals

76

Nytt Hospital Nordsjælland
Herzog & de Meuron- Vilhelm Lauritzen Arkitekter

Cor Wagenaar et al. A Design Manual - Hospitals

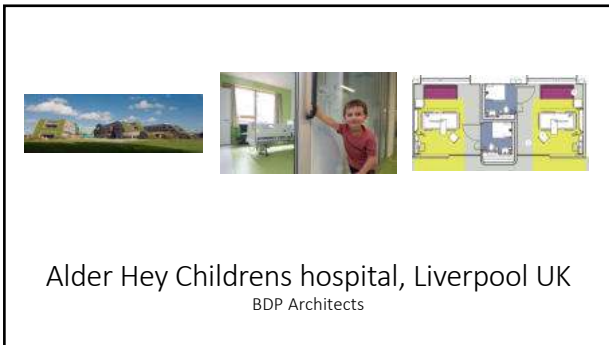
77

Meander Medisch Centrum, Holland
Atelier PRO architecten

Cor Wagenaar et al. A Design Manual - Hospitals

78

Alder Hey Childrens hospital, Liverpool UK
BDP Architects

79

Cancer-center, Heidelberg, Tyskland
Behnisch Architekten

80

Ruukki Health Clinic, Finland
Arkkitehdit; Architecture Office Karsikas

81

82